

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj 26. oktobra 2010. godine, donijela je

ODLUKU

I

Historijsko područje – Nekropola sa stećcima u Starim kućama, Donje Breške, općina Tuzla, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini nekropola sa 23 stećka.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata dio k.č. 376, posjedovni list broj 178 i dio k.č. 389, posjedovni list broj 331, k.o. Breške, općina Tuzla, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite na prostoru definiranom u tački I stav 3. ove odluke, utvrđuju se sljedeće mjere:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite);

- nisu dopušteni radovi na uređenju nekropole, uklanjanju samonikle vegetacije i čišćenje stećaka od lišaja i mahovine, te radovi na saniranju oštećenja bez izrađenog projekta sanacije, restauracije i konzervacije, uz odobrenje nadležnog ministarstva i nadzor nadležne službe zaštite;

- područje predstavlja potencijalni arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja istražnih radova obavezno osigurati prisustvo arheologa;
- nije dopušteno odlaganje otpada.

Vlada Federacije dužna je posebno osigurati provedbu sljedećih mjera:

- izradu geodetskog snimka postojećeg stanja;
- izradu Plana sanacije, restauracije i konzervacije lokaliteta;
- izradu Plana upravljanja lokalitetom.

Prva faza izrade detaljnog Plana upravljanja podrazumijeva izradu projekta čišćenja nekropole sa **hitnim mjerama zaštite**, koje uključuju čišćenje i uređenje nekropole kako bi se utvrdio tačan broj stećaka, njihove dimenzije, položaj i identifikiranje ukrasa na stećcima.

IV

Svi pokretni nalazi, koji u toku arheološkog istraživanja budu nađeni, bit će pohranjeni u najbližem muzeju koji ispunjava kadrovske, materijalne i tehničke uvjete ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

Sav pokretni i nepokretni arheološki materijal koji bude nađen u toku arheoloških istraživanja neophodno je stručno obraditi.

Arheolog – voditelj arheoloških istraživanja dužan je nakon izvršenih arheoloških radova podnijeti izvještaj Komisiji i instituciji koja je obavila istraživanja.

Arheolog – voditelj arheoloških istraživanja mora imati na raspolaganju sav pronađeni pokretni i nepokretni arheološki materijal dok traje istraživanje i dok ne završi izvještaj, a najduže za period od tri godine.

Paralelno s izvođenjem arheoloških istraživanja, neophodna je sukcesivna konzervacija nepokretnih nalaza na lokalitetu i konzervacija pokretnog arheološkog materijala i njegovo pohranjivanje u odgovarajuće prostore (depoe).

Nakon dostavljanja izvještaja o provedenom istraživanju, Komisija će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Komisija utvrđuje.

Iznošenje pokretnih nalaza iz stava 1. ove tačke iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe stava 7. ove tačke, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza van zemlje, dokaze o tome će prezentirati Komisiji, koja može dopustiti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog iznošenja, postupanja s njim u toku boravka van zemlje i njegovog povrata u Bosnu i Hercegovinu.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno - planski akti u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu, nadležnoj službi zaštite naslijeđa i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II - VI ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (www.kons.gov.ba).

IX

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 05.1-02.3-71/10-38
26. oktobra 2010. godine
Sarajevo

Obrazloženje

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Općina Tuzla podnijela je, dana 22. 09. 2010. godine, prijedlog/peticiju za proglašenje Nekropole sa stećcima na lokalitetu Stare kuće, u zaseoku Nikolići, općina Tuzla, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Nekropola na kojoj je evidentirano 23 stećka, nalazi se na uzvišenju, na lokalitetu zvanom Stare kuće. Od ukupnog broja stećaka samo dva su sanduci, koji su za oko 20 m izdvojeni od ostatka nekropole. Ostatak nekropole čine stubovi različitih završetaka (lučno zasvođeni, s lučnim izbočenjem i s ravnim završetkom koji se šire prema gore). Stubovi su ukrašeni najčešće motivom križa, a potom i polumjesecom, jabukama, spiralama, kanelurama. Spomenici su dobro klesani.

Osnovni oblici stećaka su položeni i uspravni kameni monoliti. Među uspravnim kamenim monolitima raspozanaju se sljedeće varijante: stela, stub (obelisk) i nišan. Spomenici ove vrste u većem broju nalaze se u sjeveroistočnoj Bosni (okolina Srebrenice i Zvornika), dok se u drugim predjelima Bosne i Hercegovine pojavljuju pojedinačno. Najveći broj stećaka pripada vrsti položenih monolita, koji se pojavljuju u tri forme: ploča, sanduk i sarkofag (sljemenjak).

Po brojnosti i obradi, stubovi dosta zaostaju iza osnovnih oblika stećaka, a malobrojnost je i posljedica njihovog relativnog kratkog trajanja. prema Š. Bešlagiću datiraju se najranije oko polovine XV stoljeća, a pripadaju i prvoj polovini XVI stoljeća.

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvadak),
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije,

podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,

- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.
- dopisom broj 05.1-35.2-10/10-192, od 06.10.2010. godine, zatražena je dostava dokumentacije i stavovi u vezi sa proglašenjem nekropole sa stećcima Donje Breške u zaseoku Nikolići, općina Tuzla, nacionalnim spomenikom BiH od Općine Tuzla, od Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta i Federalnog ministarstva prostornog uređenja,
- dopisom broj 07-40-4-3848-1/10, od 13.10.2010. godine, Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta obavijestio nas je da dobro, pod nazivom: Stare kuće, Donje Breške, općina Tuzla, nije bilo štice.
- Do momenta donošenja odluke nije dobijen stav vlasnika;

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Nekropola sa stećcima na lokalitetu nalazi se na lokalitetu Stare kuće, u selu Donje Breške, zaselak Nikolići. Selo je udaljeno od Tuzle za oko 8 km vazdušne linije u pravcu jeverozapada. Nekropola je smještena na nadmorskoj visini od 440 m, zemljopisnoj dužini 44°36'49.27" i zemljopisnoj širini 18° 39'51.15".

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata dio k.č. 376, posjedovni list broj 178 i dio k.č. 389, posjedovni list broj 331, k.o. Breške, općina Tuzla, Federacija BiH, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Arheološki materijal, fragmenti keramičkih posuda, pronađen na području grada Tuzle svjedoči o postojanju neolitskog naselja.

Kasnije, krajem I vijeka p.n.e. današnju Bosnu i Hercegovinu osvajaju Rimljani. Iz tog perioda nema materijalnih dokaza da se na ovim prostorima crpila slana voda. Međutim, Rimljani današnju Tuzlu nazivaju imenom „To Salines“, što u prijevodu znači sol. Današnje područje Tuzle u to vrijeme je pripadalo staroj bosanskoj Župi Soli koja je obuhvatala dolinu rijeke Jale i gornji tok rijeke Spreče¹. Prvi pisani podatak o soli u ovom kraju potiče iz 1189. godine i potpisan je između bana Kulina i Dubrovčana.²

Godine 1225. kralj Andrija II Župu Soli formalno poklanja kaločkom nadbiskupu Ugrinu. Nešto kasnije, 1253. godine pominje se trgovina solju u ovom kraju. Ugovor o trgovini je sklopljen između Dubrovčana i bugarskog cara Mihajla Asena. Kralj Bela IV 1254. godine dijeli Bosnu na tri banovine među kojima je i banovina Soli. Potom Bela IV, 1263. godine sjedinjuje Usoru i Soli sa Mačvom u posebnu vojvodinu. U vrijeme vladavine Ladislava IV Kumanca (1272. do 1290. godine) ovim prostorom upravlja ban Henrik – strani feudalac koga je najvjerovatnije

¹ Prave granice Župe Soli nisu poznate, ali Đuro Basler pretpostavlja da su se one mogle protezati prema istoku do Kalesije i Osmaka, prema zapadu do Lukavca, prema sjeveru do vrhova planine Majejica i prema jugu do Banovića i Đurđevika. (Basler, 1975, 9)

² Đuro Basler. *Župa i grad Soli u srednjem vijeku*, Devedeset godina industrijske proizvodnje soli u Tuzli, Tuzla: 1975, str.12.

imenovao ugarski kralj. U periodu od 1284. do 1316. godine ovu oblast od ugarskih vladara dobija na upravu srpski kralj Dragutin.

Sigurnije političko stanje u Solima nadolazi tek od vremena bosanskog bana Stjepana II Kotromanića (1322. do 1353. godine). On sebe naziva gospodarom „Soli i drugih oblasti“, što mu priznaju i Dubrovčani 1324. godine. Dvadesetak godina kasnije, 1356. godine, Tvrtko I naziva se banom „čitave Bosne i čitave Usore i Soli“. Nakon proglašenja Bosne kraljevinom 1377. godine Soli ulaze u titulu vladara koja glasi: „Kralj Srblijem, Bosni, Primorju, Hlmsci Zemli, Zapadnim Stranam, Dolnim Krajem, Usori, Soli, Podrinju i k tomu“.

U tom periodu postoje dva naselja – Gradovrh³ u dolini Soline i Grad⁴ u Gornjoj Tuzli. Ranije odustajanje Bosne od vlastite proizvodnje soli u ovoj oblasti na račun dubrovačkog monopola, dovelo je do stagnacije privrednog razvoja ovog kraja, a time i do slabljenja uloge Župe Soli u cjelini.

Područje Župe Soli prvi put dolazi pod osmansku vlast 1460. godine, istovremeno sa padom Srebrenice i Zvornika. Međutim, Mađari poduzimaju protivofanzivu 1464. godine i Župa Soli ponovo dolazi pod ugarsku vlast. Osmanlije ga u završnici preuzimaju 1474. godine. Iste godine, u prvom popisu nazivaju ga Agac Tuzla⁵, područno Zvorniku i bilježe ga kao timarski posjed. Međutim, tri godine nakon osvajanja Tuzla je postala carski has, što je dokaz da je počela izvjesna proizvodnja soli.⁶

2. Opis dobra

Na nekropoli je evidentirano ukupno 23 stećka, od čega 2 sanduka, koja su za oko 20 m izdvojena od ostaka nekropole, na kojoj su smješteni stubovi različitih završetaka lučno zasvođeni, s lučnim izbočenjem ili s ravnim završetkom širim prema gore.

Stećak br. 1, sanduk, dimenzija: 176x74x48 cm, nagnut, obrastao mahovinom;

Stećak br. 2, sanduk, dimenzija: 164x60x26 cm, nagnut, obrastao mahovinom (stećak br.1 i br. 2 su odvojeni od ostatka nekropole oko 20 m i smješteni na blagom uzvišenju);

Stećak br. 3, stub, lučno zasvođen, oboren, dimenzija: 167x38x13 cm, oboren, obrastao mahovinom;

Stećak br. 4, stub, lučno zasvođen, oboren, dimenzija: 112x46x15 cm, reljefno ukrašen križem;

Stećak br. 5, vjerovatno lučno zasvođen stub, prekriven nanosom zemlje, vidljiva dužina 33 cm, vidljiva širina 20 cm i debljina 16 cm, utonuo gotovo u potpunosti;

Stećak br. 6, stub, lučno zasvođen, oboren, prekriven nanosom zemlje, vidljivih dimenzija: 66x54x13 cm, na gornjem vidljivom (lučnom) dijelu reljefno ukrašen križem;

³ U XVI stoljeću ovdje je podignut samostan franjevac koji su se ovdje naselili dolazeći iz Zvornika.

⁴ Srednjovjekovni Grad se nalazio istočno od današnjeg naselja Varoši, na vrhu strmog brijega koji se danas zove Grad. Grad je bio zaštićen ogradom od visokih kolaca. Ispod Grada, na mjestu zvanom Varoš nalazilo se podgrađe. Dva mjesta u blizini zovu se Crkvina.

⁵ U osmansko doba Tuzla je imala sljedeće nazive: turski Agac Tuzla (drvena solana, solana na proizvodnju s drvima), arapsko-perzijska konstrukcija Memleha-i cob i Memleha-i diraht (drvena solana) kao objašnjenja na koji način se iz slane vode proizvodi sol. (*Handžić, 1975, 18*)

⁶ Tekst preuzet iz odluke Industrijsko naslijeđe – Proizvodnja soli u Tuzli (odluka broj: 06.1-2-118/06-8, donesena na 35. sjednici Komisije, održanoj od 20-27. 11. 2007. godine, “Službeni glasnik BiH”, broj 1/10).

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Zemaljski muzej u Sarajevu, 50-tih godina prošlog stoljeća, započeo je sistematičnija istraživanja nekropola sa stećcima u Bosni i Hercegovini. Pomenuti lokalitet nije bio detaljnije istraživani, izuzev njegovog evidentiranja.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na lokalitetu, dana 08.10.2010. godine, ustanovljeno je sljedeće:

- Evidentirano je 23 stećaka obrađenih ovom odlukom,
- Izvjestan broj stubova je nagnut,
- Izvjestan broj stubova je utonuo, prekriven nanosom zemlje ili tonu,
- Jedan stub je prepolovljen (uništen velikim korijenjem drveta, ispod kojeg se nalazi),
- Stećci su, u većoj ili manjoj mjeri, obrasli mahovinom.

6. Specifični rizici

- samonikla vegetacija
- neodržavanje
- izlaganje nepovoljnim vremenskim uticajima

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Historijska vrijednost

C) Umjetnička i estetska vrijednost

- i. Kvalitet obrade,
- iii. Proporcije,
- v. Vrijednost detalja,
- vi. Vrijednost konstrukcije.

D) Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

- i. Svjedočanstvo o historijskim promjenama,
- iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili maniru.

E) Simbolička vrijednost

- i. Ontološka vrijednost,
- ii. Sakralna vrijednost,
- v. Značaj za identitet grupe ljudi.

H) Jedinstvenost i reprezentativnost

- i. Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila.

Sastavni dio ove odluke su:

ministarstva kulture i sporta obavijestio nas je da dobro, pod nazivom: Stare kuće, Donje Breške, općina Tuzla, nije bilo štice.

Imovinsko – vlasnička dokumentacija:

- Kopija katastarskog plana, k.č. 376 i k.č. 389, k.o. Breške, br. plana 4, Razmjera 1:2500, izdata 08.10.2010. godine od strane Službe za geodetske i imovinsko-pravne poslove Općine Tuzla, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina;
- izvod iz posjedovnog lista broj 331 za k.č. 389 i izvod iz posjedovnog lista broj 178 za k.č. 376 izdat od strane Službe za geodetske i imovinsko-pravne poslove Općine Tuzla, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina;
- Fotodokumentacija:
- fotografije postojećeg stanja snimljene su 08. 10 2010. godine; fotografirao: Silvana Čobanov, dipl. arheolog (digitalnim fotoaparatom Canon 1000D),
- Tehnička dokumentacija:
 - Tehnički snimci postojećeg stanja dobra (skica nekropole i snimak stećaka); dana 08. 10. 2010. godine mjerili i snimali: arhitekta Nermina Katkić, historičar Zijad Halilović i dipl. arheolog Silvana Čobanov.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

1971. Bešlagić, Šefik. *Stećci*, kataloško-topografski pregled. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1971.
1975. Basler, Đuro. *Župa i grad Soli u srednjem vijeku*, Devedeset godina industrijske proizvodnje soli u Tuzli, Tuzla: 1975.
1980. Redžić, Husref (ur.). *Prostorni plan Bosne i Hercegovine*, Faza „B“ – Valorizacija, Prirodne i kulturno-historijske vrijednosti. Sarajevo: Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu: 1980.
1982. Bešlagić, Šefik. *Stećci-kultura i umjetnost*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1982.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Silvana Čobanov, diplomirani arheolog i profesor francuskog jezika i književnosti, saradnik za arheologiju u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika